
Zbigniew Groszek | zgroszek@wp.pl

Spółeczna Akademia Nauk

Współpraca cywilno-wojskowa w NATO – zasady i zadania

Civil-military Cooperation in NATO – Rules and Tasks

Abstract: Today, NATO, apart from the continuation of tasks related to the collective defense of the Alliance member states, takes active part in crisis response operations in many regions of the world, contributing to the strengthening and stabilization of international security. NATO's crisis response operations carried out outside the Member States, in areas lacking fully operational institutions and effective infrastructure, force close cooperation between civil and military authorities and institutions. For civil-military cooperation to be effective, it must be implemented in accordance with the principles and tasks set out in the normative documents that facilitate this cooperation and ensure the commanders of NATO and civil institutions the conditions necessary to achieve the objectives of the operations. The principles and tasks of civil-military cooperation have evolved with the change of normative documents in NATO after 1991.

Therefore, the basic question arises: how have changed and what are the rules and tasks of civil-military cooperation (CIMIC) in NATO at present?

This article is an attempt to answer this rather complex question, based on the analysis of available publications and normative documents as well as own reflections on this subject.

Key words: Organization of the North Atlantic Treaty (NATO), civilian environment, civil-military cooperation (CIMIC), governmental and nongovernmental organization

Wstęp

Współcześnie NATO poza kontynuacją zadań związanych z obroną kolektywną państw członkowskich Sojuszu bierze czynny udział w operacjach reagowania kryzysowego w wielu rejonach świata, przyczyniając się do wzmocnienia i stabilizacji bezpieczeństwa międzynarodowego. Operacje reagowania kryzysowego NATO prowadzone poza granicami państw członkowskich, na terenach pozbawionych w pełni działających instytucji i skutecznej infrastruktury, wymuszają ścisłą współpracę między cywilnymi i wojskowymi organami i instytucjami. Aby współpraca cywilno-wojskowa¹ była efektywna i skuteczna musi być realizowana zgodnie z zasadami i zadaniami określonymi w dokumentach normatywnych, które ułatwiają tę współpracę i zapewniają dowódcom NATO i instytucjom cywilnym warunki niezbędne do osiągnięcia celów prowadzonych operacji. Zasady i zadania współpracy cywilno-wojskowej ewoluowały wraz ze zmianą dokumentów normatywnych w NATO po 1991 roku. Zatem nasuwa się zasadnicze pytanie: jak zmieniły się i jakie są zasady i zadania współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) w NATO w chwili obecnej?

Próbę odpowiedzi na to dość złożone pytanie, na podstawie analizy treści nielicznych publikacji i dokumentów normatywnych oraz własnych przemyśleń dotyczących przedmiotowej problematyki, zawarto w niniejszym artykule.

Zasady współpracy cywilno-wojskowej

Zasady współpracy cywilno-wojskowej NATO to wytyczne lub inaczej reguły postępowania mające istotny wpływ na realizację zadań tej współpracy we wszystkich fazach prowadzonych operacji. Zostały one przedstawione w nielicznych publikacjach² i dokumentach normatywnych w sposób zróżnicowany, tak pod względem ich liczby czy nazwy, jak i podziału na rodzaje.

W pierwszej edycji doktryny współpracy cywilno-wojskowej NATO AJP-9 z 2001 roku, na którą powołują się autorzy pierwszych polskich publikacji dotyczących współpracy cywilno-wojskowej w NATO, zasady tej współpracy podzielono na dwie grupy. Pierwsza grupa zasad dotyczyła działalności wojskowej CIMIC, a druga – kontaktów cywilno-wojskowych.

Zasady dotyczące działalności wojskowej CIMIC kierują wewnętrznymi procesami wojskowymi, umożliwiającymi wykonanie planu wsparcia CIMIC oraz jego realizację. Do

¹ Istotę, cele, funkcje oraz podstawy normatywne współpracy cywilno-wojskowej w NATO autor przedstawił w artykule opublikowanym w czasopiśmie „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, tom XIX, zeszyt 8, część II, ss. 219–232.

² Są to głównie publikacje zwarte B. Panka, A. Antczak i L. Elaka, M. Cieślarczyka, M. Chojnackiego i A. Radomyńskiego, a także nieliczne artykuły w periodykach wojskowych (patrz – bibliografia).

tej grupy zaliczono cztery lub pięć następujących zasad: nadrzędność misji, jedność dowodzenia, ekonomię sił, koncentrację sił oraz sprawy humanitarne.

Zasady dotyczące kontaktów cywilno-wojskowych zawierają wskazania dotyczące ustanowienia i podtrzymywania efektywnych więzi cywilno-wojskowych z władzami cywilnymi, agencjami wiodącymi, organizacjami i ludnością cywilną. Do tej grupy zaliczono sześć lub siedem zasad, takich jak: zasada utrzymywania świadomości kulturowej, zasada wspólnych celów, zasada podziału odpowiedzialności, zasada aprobaty społeczeństwa, zasada korzyści cywilnych, zasada przejrzystości oraz zasada komunikacji [Panek 2005, ss. 49–55 za: AJP-9 2001; Jakubczak 2003, ss. 296–298].

W ostatecznej wersji doktryny cywilno-wojskowej NATO AJP-9 z 2003 roku, przyjętej przez wszystkie państwa członkowskie, która obowiązywała w NATO od 2003 do 2013 r., utrzymano podział zasad na dwie grupy, lecz zmieniono nazwy tych zasad oraz ich liczbę w grupie zasad dotyczących kontaktów cywilno-wojskowych. Zgodnie z wyżej wymienionym dokumentem do grupy zasad dotyczących działalności wojskowej CIMIC zaliczono takie zasady, jak: prymat misji, kierowanie przez system dowodzenia, oszczędność, koncentracja i wybór priorytetów, zobowiązania prawne i względy humanitarne. Do grupy zasad dotyczących kontaktów cywilno-wojskowych zaliczono sześć następujących zasad: świadomość kulturową, wspólne cele, wspólne obowiązki, porozumienie, przejrzystość, komunikację [AJP-9 2003]. Odpowiednikiem doktryny AJP-9 w Siłach Zbrojnych RP jest doktryna DD/9 z 2004 roku, w której zasady współpracy cywilno-wojskowej także podzielono na dwie grupy, natomiast nazwy niektórych zasad zostały rozwinięte, z zachowaniem ich charakteru (por. tab. 1).

Tabela 1. Porównanie zasad współpracy cywilno-wojskowej w AJP-9 NATO i DD/9 SZ RP

Doktryna CIMIC NATO AJP-9	Doktryna CIMIC SZ RP DD/9
Zasady dotyczące działalności wojskowej CIMIC	
prymat misji	prymat misji
kierowanie przez system dowodzenia	kierowanie CIMIC poprzez system dowodzenia
oszczędność	minimalizacja angażowania zasobów wojskowych w działaniach wynikających z współpracy cywilno-wojskowej
koncentracja i wybór priorytetów	koncentracja wysiłku i środków oraz wybór priorytetów
zobowiązania prawne i względy humanitarne	zobowiązania, odpowiedzialność prawna oraz względy humanitarne
Zasady dotyczące kontaktów cywilno-wojskowych	
świadomość kulturowa	świadomość różnorodności kulturowej

Doktryna CIMIC NATO AJP-9	Doktryna CIMIC SZ RP DD/9
wspólne cele	wspólne cele
wspólne obowiązki	wspólne obowiązki
porozumienie	porozumienie
przejrzystość	jawność
komunikacja	komunikacja

Źródło: opracowanie własne na podstawie doktryny CIMIC NATO AJP-9 i doktryny CIMIC SZ RP DD/9.

Istotę przedstawionych wyżej zasad opisano w bardzo podobny sposób w natowskiej doktrynie AJP-9 oraz polskiej DD/9. Na podstawie analizy treści tych dwóch doktryn poniżej przedstawiono charakterystykę zawartych w nich zasad współpracy cywilno-wojskowej CIMIC w NATO.

Zasada „prymatu misji” oznacza, że osiągnięcie celu prowadzonej operacji przez NATO (misji) jest najważniejsze, a działania podejmowane w ramach współpracy cywilno-wojskowej mają ułatwić osiągnięcie tego celu. Pozwalają one dowódcy oddziaływać na otoczenie w rejonie operacji. Wszyscy decydenci, zarówno wojskowi, jak i cywilni, muszą stać na straży celu prowadzonych działań. Dlatego tylko dowódca może podejmować decyzje o angażowaniu źródeł zaopatrzenia wojsk do realizacji zadań w ramach współpracy cywilno-wojskowej. Dodatkowe zadania w zakresie pomocy humanitarnej nie powinny być podejmowane bez uprzedniej i skoordynowanej z władzami cywilnymi oceny posiadanych zasobów. Każde zadanie CIMIC, planowane na niższych szczeblach, powinno być sprawdzane pod kątem jego spójności z długofalowymi celami zawartymi w planie operacji.

Zasada „kierowania CIMIC poprzez system dowodzenia” wskazuje, że kierowanie wszystkimi przedsięwzięciami realizowanymi w ramach współpracy cywilno-wojskowej jest obowiązkiem dowódców wszystkich szczebli. To do nich należy wymóg zachowania jedności dowodzenia i wysiłku oraz integracja zadań CIMIC w ramach wysiłku głównego. Ponadto dowódcy muszą być świadomi wpływu działań militarnych na środowisko cywilne i odwrotnie. Powinni nadać priorytet działaniom realizowanym w ramach CIMIC oraz spowodować utrzymanie skuteczności działań militarnych bez zbędnego pogarszania sytuacji lokalnej społeczności lub uniemożliwiania osiągnięcia przez nią jej własnych celów.

Zasada „minimalizacji angażowania zasobów wojskowych w działaniach wynikających z współpracy cywilno-wojskowej” wyraża się w tym, że dowódcy, określając poziom niezbędnego wsparcia udzielanego w ramach współpracy cywilno-wojskowej na rzecz lokalnej społeczności, muszą dążyć do minimalizacji użycia środków wojskowych w realizacji zadań pozamilitarnych, ponieważ zasoby wojskowe są wyraźnie limitowane. Dlatego powinno się ich używać jedynie w minimalnym stopniu do wykonania uprzed-

nio zatwierdzonego zadania, mającego na celu wsparcie ludności lub organizacji cywilnych. Ważne jest również, by dowódcy nie tworzyli sytuacji długotrwałej zależności ludności cywilnej, lokalnych władz, organizacji międzynarodowych i pozarządowych od zasobów wojskowych. Jednak ograniczanie środków lub wycofanie się z ich dostarczania może być trudne, gdyż może prowadzić do wzrostu napięć i niepokojów społecznych oraz pogorszyć stosunki cywilno-wojskowe, a przez to opóźnić proces konstytuowania się miejscowych władz cywilnych i w konsekwencji osłabić zaufanie ludności cywilnej do sił zbrojnych.

Z powyższą zasadą ściśle wiąże się zasada „koncentracji wysiłku i środków oraz wybór priorytetów”, ponieważ środki do realizacji zadań współpracy cywilno-wojskowej z reguły będą ograniczone. Dlatego należy kierować je na realizację zadań oznaczonych najwyższym priorytetem. Zaletą przestrzegania tej zasady jest uzyskanie ze strony cywilnej lepszej oceny działania sił wojskowych oraz demonstracja determinacji wojska w sprzyjaniu interesom strony cywilnej.

Zasada „zobowiązań, odpowiedzialności prawnej oraz względów humanitarnych” oznacza, że dowódcy ponoszą odpowiedzialność za przestrzeganie prawa międzynarodowego. Dlatego na wszystkich szczeblach podejmowania decyzji powinny zostać zorganizowane komórki zajmujące się obsługą prawną w zakresie wszelkich zdarzeń występujących w relacjach wojska ze środowiskiem cywilnym. Powinny też zostać opracowane procedury umożliwiające uzyskanie stosownej opinii prawnej na temat podejmowanych decyzji. Dowódcy powinni dążyć do zmniejszania wpływu prowadzonej przez nich operacji wojskowej na osoby niebiorące udziału w działaniach zbrojnych, co jest podstawą utrwalenia legalności danej operacji zgodnie z posiadanym mandatem. Ponadto prawa człowieka i poszczególnych grup powinny być szanowane i chronione zgodnie z prawem międzynarodowym, w tym dotyczącym konfliktów zbrojnych.

Zasada „świadomości różnorodności kulturowej” oznacza, że dla powodzenia misji bardzo istotne jest zwracanie uwagi na zwyczaje miejscowe i sposób życia społeczeństwa. W drażliwym politycznie środowisku nieuszanowanie prawa lub miejscowych zwyczajów może doprowadzić do nieprzyjaznych reakcji w mediach i poważnego zmniejszenia szansy na osiągnięcie celu misji. Strona wojskowa powinna poznać i zaakceptować miejscowe prawa, zwyczaje i kulturę. Bardzo istotna jest w tym zakresie rola personelu CIMIC, który powinien w trakcie działań zwrócić uwagę na miejscowe zachowania i obyczaje.

Istota zasady „wspólne cele” wyraża się tym, że nawiązanie, utrzymanie i wzmocnienie kontaktów cywilno-wojskowych jest warunkiem niezbędnym do osiągnięcia sukcesu operacji. Pomimo tego, że podmioty działające w rejonie wspólnych działań mogą posiadać różne cele doraźne, należy wszędzie, gdzie jest to tylko możliwe, ustalić i przyjąć cele wspólne dla sił zbrojnych i organizacji cywilnych. Każda strona musi rozumieć

zobowiązania polityczne i materialne, jakim podlegają jego partnerzy działający w tej samej przestrzeni operacyjnej. Podstawą współpracy są wzajemne zrozumienie celów i zasad funkcjonowania oraz podejmowanie takich działań, które zmierzają do osiągnięcia zakładanego celu operacji.

Z powyższą zasadą ściśle wiąże się zasada „wspólne obowiązki”, z której wynika, że wartości, jakimi kierują się poszczególne agendy i organizacje cywilne, są bardzo zróżnicowane i w dużej mierze zależne od struktury organizacyjnej i sposobu prowadzenia działań. Niezależnie od tego siły zbrojne muszą z nimi współpracować. Do uzgodnienia podziału obowiązków oraz w celu stworzenia i utrzymania trwałych, wzajemnie korzystnych kontaktów wykorzystywana jest analiza wspólnych celów. Personel CIMIC musi dążyć do stworzenia, w możliwie jak najkrótszym czasie, mechanizmów i opracowania procedur współpracy z poszczególnymi organizacjami cywilnymi, mającymi na celu ustalenie ról i zakresu kompetencji uczestniczących stron oraz zapobieganie powstawaniu nieporozumień i konfliktów.

„Porozumienie” to zasada wskazująca na potrzebę podjęcia wszelkich możliwych wysiłków, służących temu, aby działające w rejonie prowadzonej operacji organizacje cywilne chciały współpracować z siłami zbrojnymi. Zmuszanie partnerów do działania może niekiedy prowadzić do współpracy, ale z reguły przynosi słabe efekty i na ogół nie jest trwałe. Napięcia pomiędzy czynnikami zaangażowanymi we współpracę cywilno-wojskową (politycznymi, wojskowymi i innymi) nieuchronnie prowadzą do powstania nieporozumień. Są one często powodowane przez polityczne uprzedzenia, nieścisłości zawarte w przekazach mediów oraz przeinaczenia powstałe podczas komunikowania się. Utrata porozumienia może w takiej sytuacji nastąpić nagle i niekiedy z przyczyn banalnych, natomiast jego odbudowa jest procesem trudnym i długotrwałym. Brak porozumienia może w ekstremalnych wypadkach doprowadzić do niepowodzenia całej operacji militarnej.

Zasada „jawności” oznacza, że prace realizowane w ramach CIMIC powinny być jawne (transparentne), kompetentne oraz ukierunkowane na zdobycie szacunku i zaufania całego środowiska cywilnego. Wzajemne zaufanie ze strony wszystkich zaangażowanych podmiotów jest podstawą skuteczności współpracy cywilno-wojskowej, zaś przejrzystość zamiarów jest podstawą zapobiegania i rozładowywania potencjalnych zagrożeń oraz zwiększa wzajemne zaufanie i zrozumienie. Ponadto personel CIMIC powinien blisko współpracować z komórkami rozpoznawczymi w celu pozyskiwania aktualnych i sprawdzonych informacji, które przekazane na czas do organizacji cywilnych mogą przynieść duże korzyści i podnieść efektywność ich działań.

Zasada „komunikacji” jest podstawą utrzymywania porozumienia i współpracy z władzami, organizacjami i ludnością cywilną w rejonie prowadzonej operacji. Większość organizacji cywilnych, z którymi siły zbrojne będą się kontaktować, realizuje własne za-

dania statutowe. Niektóre z nich mogą uznać, że współpraca z wojskiem i niezależność organizacji wzajemnie się wykluczają. W celu uniknięcia potencjalnych napięć i nieporozumień należy tworzyć, z wykorzystaniem ośrodków CIMIC, czytelne i skuteczne warunki do tworzenia kanałów komunikacyjnych z przedstawicielami organizacji cywilnych. Oprócz tego pojawiające się w rejonie działań nowe organizacje cywilne należy zachęcać do współpracy i przystosowania się do ustalonego systemu działania [AJP-9 2003; DD/9 2004].

W odmienny sposób zasady współpracy cywilno-wojskowej przedstawiono w obowiązującej obecnie w NATO doktrynie AJP-3.4.9, w której wszystkie zasady połączono w jedną grupę w celu odzwierciedlenia kompleksowego podejścia (*comprehensive approach*) w prowadzonych przez NATO operacjach wojskowych. Jest to siedem zasad, które można nazwać zasadami głównymi, z których każda zawiera od dwóch do czterech wyjaśniających zasad szczegółowych.

Pierwsza z zasad dotyczy „rozumienia kontekstu i świadomości środowiska” (*understand the context and environmental awareness*) i obejmuje kontekst kulturowy oraz ocenę (oszacowanie) różnego zaangażowania podmiotów cywilnych i wojskowych, które będą miały różne mandaty, kompetencje i zdolności. Druga odnosi się do „rozumienia celów i zadań podmiotów wojskowych i cywilnych” (*understand the aims and objectives of the military and civil actors*) i obejmuje potrzebę jedności wysiłku, synchronizacji efektów oraz realizacji wspólnych celów. Trzecia zasada mówi o potrzebie „działań zgodnie z prawem (w ramach prawa)” (*operate within the law*) i dotyczy odpowiedzialności dowódców za przestrzeganie zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego i ograniczenia skutków operacji wojskowych, a także niesienia pomocy humanitarnej. Czwarta z zasad wskazuje na konieczność „zyskania szacunku i zaufania” (*gain respect and trust*) i odnosi się do potrzeby ustanowienia i utrzymania relacji z organizacjami międzynarodowymi i pozarządowymi jeszcze przed wejściem do rejonu operacji, wykazania otwartości, kompetencji, zdolności i determinacji, aby zdobyć szacunek i zaufanie wszystkich elementów środowiska cywilnego, a także wyjaśnienia podmiotom spoza NATO legalności działań sił Sojuszu w ramach posiadanego mandatu. Kolejna zasada nazwana „prymat cywilny i własność” (*civilian primacy and ownership*) wskazuje na potrzebę zmniejszenia zależności środowiska cywilnego od zasobów wojskowych (pomocy wojskowej), przekazania obowiązków podmiotom cywilnym na podstawie przyjętego planu oraz zaplanowania strategii wyjścia wojsk z rejonu operacji.

Szоста zasada dotyczy „zintegrowanego planowania” (*integrated planning*) i wskazuje na potrzebę konsekwentnego dążenia do priorytetyzacji działań, synchronizacji działań wojska i podmiotów cywilnych właściwego zarządzania posiadanymi zasobami. Ostatnia siódma zasada dotycząca „skutecznej komunikacji” (*effective communication*) wskazuje na potrzebę zapewnienia ciągłości wymiany informacji między środowi-

skiem wojskowym a cywilnym. Wymaga to zorganizowania skutecznej komunikacji na szczeblu strategicznym pomiędzy dowódcami wojskowymi a ich krajowymi i międzynarodowymi organami decyzyjnymi i politycznymi oraz utrzymywania operacyjnych relacji cywilno-wojskowych między dowódcami wojskowymi a środowiskiem cywilnym w ramach wspólnego obszaru działania. Ponadto wszystkie systemy łączności i informacji powinny być w ciągłej sprawności oraz interoperacyjne, nie tylko w obrębie sił Sojuszu, ale także w miarę możliwości ze wszystkimi podmiotami cywilnymi współpracującymi z Sojuszem. Ponadto podkreśla się, że skuteczna komunikacja cywilno-wojskowa wymaga rozszerzonej sieci w celu ułatwienia komunikacji w sposób wielokierunkowy [AJP-3.4.9 2013].

Szczegółowa analiza treści doktryny AJP-3.4.9 dotyczących zasad współpracy cywilno-wojskowej wskazuje, że pomimo odmiennego sposobu podziału tych zasad i ich liczby są one w dużym stopniu zbieżne z zasadami zawartymi w natowskiej doktrynie AJP-9 i polskiej doktrynie DD/9.

Zadania współpracy cywilno-wojskowej

Zadania, jakie powinny być realizowane w ramach współpracy cywilno-wojskowej w NATO, określono w wielu dokumentach normatywnych, przy czym zakres zadań w tych dokumentach jest różny. W dokumencie o najwyższej randze, jakim jest polityka współpracy cywilno-wojskowej NATO MC-411, wskazano zadania (obowiązki) tylko dla Komitetu Wojskowego NATO oraz dowództw szczebla strategicznego.

Do obowiązków Komitetu Wojskowego NATO należy: rozwijanie i utrzymywanie na odpowiednim poziomie efektywnej polityki w zakresie CIMIC i zapewnienie obecności tej problematyki w dokumentach doktrynalnych Komitetu Wojskowego, opracowywanie ogólnych wytycznych do prowadzenia operacji CIMIC, ćwiczeń i szkoleń w tym zakresie, promowanie kooperacji i koordynacji w sprawach CIMIC w ramach NATO, doradzanie Radzie Północnoatlantyckiej (NAC – North Atlantic Council) i udzielanie pomocy w opracowaniu wytycznych do współpracy cywilno-wojskowej [MC-411/1 2002 section4].

Dla usprawnienia swojej działalności Komitet Wojskowy powołał grupę pod nazwą NATO CIMIC Working Group, której zasadniczym celem jest zapewnienie Sojuszowi ciągłego utrzymywania efektywnych możliwości w zakresie CIMIC poprzez: rozwój i kontrolę wszystkich Sojuszniczych aspektów CIMIC; poddawanie rewizji i potwierdzenie polityki NATO w zakresie CIMIC; koordynowanie doktryny CIMIC; włączanie wniosków i doświadczeń wyniesionych z operacji (działań wojennych) do dokumentów określających politykę, doktrynę i wytyczne CIMIC. Ponadto głównym zadaniem tej Grupy jest doradztwo w sprawach doktrynalnych dotyczących CIMIC [Cieślarczyk, Chojnacki, Radomysk 2003, s. 36].

Na szczeblu strategicznym odpowiedzialność za problematykę CIMIC spoczywa na dowódcach tego szczebla dowodzenia, którzy odpowiadają za: rozwój i polepszenie możliwości CIMIC w ramach ich zakresu władzy; rozwijanie, koordynowanie i uaktualnianie koncepcji, planów i procedur CIMIC w zgodzie z dyrektywami Komitetu Wojskowego; ustanowienie w ramach ich własnych i podległych dowództw komórek CIMIC lub innych wykonujących podobne zadania, mogących stanowić interfejs dla współpracy z organizacjami cywilnymi; zapewnienie podległym dowództwom dostępu do doktryny i wytycznych potrzebnych do wdrażania planu CIMIC zgodnie z natowskimi procedurami; umieszczanie elementów, treści dotyczącej CIMIC w ewentualnych planach; przesyłanie zapotrzebowań do politycznych władz NATO, dotyczących elementów CIMIC potrzebnych do wsparcia operacji militarnych; koordynowanie i nadzorowanie działań CIMIC po zatwierdzeniu ich przez Komitet Wojskowy; inicjowanie próśb i wniosków dotyczących badań i rozwoju w celu ulepszenia technik CIMIC, opracowanie i rozwijanie standardów szkoleniowych oraz prowadzenie specjalistycznych szkoleń CIMIC w czasie ćwiczeń; recenzowanie i rozwijanie problematyki CIMIC i przedstawianie do akceptacji Komitetowi Wojskowemu [MC-411/1 2002 section4; Cieślarczyk, Chojnacki, Radomycki 2003, ss. 36–37].

Zadania, jakie mogą być realizowane w ramach współpracy cywilno-wojskowej na niższych szczeblach dowodzenia w NATO zostały określone w doktrynach CIMIC AJP-9 z 2003 r. i w odpowiedniku tej doktryny w Siłach Zbrojnych RP – DD/9 z 2004 r. oraz w najnowszej doktrynie NATO – AJP-3.4.9 z 2013 r. W doktrynach CIMIC AJP-9 i DD/9 przedstawiono zadania dla personelu CIMIC wspólne dla wszystkich typów operacji wojskowych z podziałem na wszystkie fazy (etapy) działania, a także czynniki istotne dla CIMIC i zadania, jakie mogą być realizowane w operacjach obrony kolektywnej w ramach artykułu 5 Traktatu Północnoatlantyckiego oraz operacjach reagowania kryzysowego realizowanych poza artykułem 5. Natomiast w doktrynie CIMIC AJP-3.4.9 określono tylko zadania realizowane w ramach współpracy cywilno-wojskowej w poszczególnych etapach operacji bez ich podziału na typy operacji.

W doktrynach CIMIC AJP-9 i DD/9 wskazuje się, że działania realizowane w ramach CIMIC będą się różnić w zależności od rodzaju prowadzonej operacji, jednakże istnieje pewna liczba wspólnych zadań realizowanych na szczeblu operacyjnym i taktycznym, podzielonych na trzy grupy przypisane do poszczególnych faz działania – fazy planowania (przed rozpoczęciem operacji), fazy prowadzenia operacji i fazy przejściowej – po osiągnięciu założonych celów operacji wojskowej.

Faza planowania obejmuje planowanie, doradztwo na rzecz dowódcy oraz edukację personelu. W ramach *planowania* personel CIMIC przygotowuje zapisy umieszczane w głównym planie operacji. Swoim udziałem w procesie planistycznym gwarantuje uwzględnienie w planach aspektów współpracy cywilno-wojskowej. Wkład CIMIC do

planowania bazuje w miarę możliwości na rozpoznaniu i szczegółowych ocenach obszaru działania, które obejmują: historię polityczną, kulturową i religijną, stan władz lokalnych i państwowych, administrację i służby cywilne, potrzeby ludności cywilnej, przemieszczanie się ludności, obecność, mandat, możliwości i zamiary organizacji międzynarodowych i pozarządowych, infrastrukturę cywilną, ekonomię i handel oraz nastawienie ludności cywilnej. W ramach *doradztwa na rzecz dowódcy* personel CIMIC przygotowuje analizy i informacje dla potrzeb dowódcy oraz propozycje działań z zakresu współpracy cywilnowojskowej. *Edukacja personelu* to kształcenie i szkolenie dowódców oraz personelu sztabowego, a także wszystkich, którzy będą obejmować stanowiska związane z realizacją zadań w ramach CIMIC.

W fazie prowadzenia operacji podstawowym zadaniem CIMIC jest zapewnienie efektywnej współpracy cywilno-wojskowej wspierającej działania zmierzające do realizacji zadania głównego. Wymaga to nawiązania i utrzymywania kontaktów z wieloma organizacjami cywilnymi. Współpraca w tej fazie realizacji zadań obejmuje takie obszary, jak: *łączność*, czyli komunikowanie się i utrzymywanie kontaktów na wszystkich szczeblach, które stanowią platformę do oficjalnych uzgodnień i wymiany stanowisk; *wymiana informacji*, w której CIMIC funkcjonuje jako płaszczyzna (miejsce) tej wymiany, gdzie źródła cywilne będą często dostarczały informacji istotnych z operacyjnego punktu widzenia, a przy zachowaniu względów bezpieczeństwa przekazywanie informacji w obu kierunkach może być korzystne dla obu stron; *koordynacja działań* w celu zapewnienia zgodności doraźnych przedsięwzięć z celami długoterminowymi w sytuacji dużego zróżnicowania podmiotów cywilnych pod kątem posiadanych przez nie mandatów, podstaw kulturowych i punktów widzenia; *porozumienia na potrzeby współpracy cywilno-wojskowej*, gdzie personel CIMIC uczestniczy w procesie przygotowania i sporządzania projektów oficjalnych umów lub porozumień wstępnych, niezbędnych do prowadzenia współpracy cywilno-wojskowej; *działania wojsk na rzecz środowiska cywilnego*, które mogą być podejmowane w celu uzupełnienia braków występujących w infrastrukturze lub w służbach działających w zakresie zaspokajania podstawowych i niezbędnych do życia potrzeb lokalnej ludności lub zapewnienia stabilności i długoterminowego wsparcia społeczeństwa w obszarze prowadzonej operacji; *ocena sytuacji* dokonywana przez personel CIMIC jest podstawą wykonywania powyżej przedstawionych zadań, ponieważ w wyniku analiz powinny zostać określone skala i rodzaj niedoborów w zaspokojeniu podstawowych potrzeb ludności lokalnej oraz zidentyfikowane sposoby ich likwidacji, włączając w to określenie organizacji zdolnej do przejścia za to odpowiedzialności.

W fazie przejściowej następuje przekazanie władzy cywilnym strukturom rządzącym stosownie do ich zakresu kompetencji i właściwości. Powinno ono następować stopniowo, w skoordynowany sposób (zob. rys. 1) [AJP-9 2003; DD/9 2004].

Rysunek 1. Zadania współpracy cywilno-wojskowej wspólne dla wszystkich typów operacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie doktryny CIMIC NATO AJP-9 i doktryny CIMIC SZ RP DD/9.

Jak już wyżej wspomniano, w doktrynach CIMIC AJP-9 i DD/9 określono również dość szczegółowe zadania CIMIC w operacjach obrony kolektywnej objętych art. 5 oraz w operacjach reagowania kryzysowego realizowanych poza tym artykułem. Analiza treści tych zadań pozwala na stwierdzenie, że w dużej mierze zakres tych zadań w poszczególnych fazach operacji jest podobny do wyżej opisanych zadań wspólnych dla wszystkich typów operacji. Główna różnica wynika z warunków, w jakich mogą być one realizowane. W operacjach obrony kolektywnej te warunki to: możliwość przejęcia części zadań CIMIC przez państwo gospodarza; duże tempo prowadzonych działań i ich konsekwencje, powodujące, że planowanie i koordynacja działań CIMIC realizowane będą pod presją czasu; duże migracje uchodźców i osób wysiedlonych; ograniczony lub niemożliwy dostęp do stref działania agencji niosących pomoc międzynarodową, szczególnie w pierwszych etapach działań bojowych, a po zakończeniu działań wojennych – pomoc w odbudowie kraju ze zniszczeń. W operacjach reagowania kryzysowego takimi szczególnymi warunkami realizacji zadań CIMIC może być: angażowanie się w niesienie pomocy ludności cywilnej przez organizacje regionalne i lokalne, rządowe, organizacje międzynarodowe i pozarządowe oraz różnorodne agencje, co będzie wyma-

gało stworzenia centralnego mechanizmu koordynującego, pod przywództwem politycznym władzy posiadającej mandat międzynarodowy, jak np. ONZ; konieczność koordynacji celów cywilnych i wojskowych; udzielanie pomocy przez wojska ludności cywilnej w miarę dostępnych środków i przez krótki, z góry ustalony okres [Panek 2005, ss. 64–72].

W doktrynie NATO AJP-3.4.9 przedstawiono zadania CIMIC, które powinny być realizowane w etapach przedoperacyjnym (planowania), operacyjnym i przejściowym. Zadania etapu przedoperacyjnego dotyczą głównie: oceny sytuacji cywilnej na teatrze działań; planowania działań CIMIC i ujęcia ich w planach operacyjnych, udzielania porad dotyczących sytuacji cywilnej i wpływu operacji wojskowych na ludność i organizacje cywilne, i odwrotnie, planowania szkolenia w zakresie CIMIC, przygotowania materiałów szkoleniowych, ustanowienia i utrzymania wymiany informacji z podmiotami cywilnymi. W etapie operacyjnym będą kontynuowane zadania, które mają charakter ciągły, oraz realizowane działania i projekty CIMIC. Etap ten obejmuje też prowadzenie ciągłej oceny zdolności i zadań organizacji cywilnych w rejonie prowadzonych działań, a także spójne planowanie działań z tymi organizacjami i zapewnienie wzajemnego przepływu informacji. Ponadto personel CIMIC będzie umożliwiał komunikowanie się dowódcy z odpowiednimi podmiotami cywilnymi oraz personelu logistycznego z potencjalnymi wykonawcami i partnerami. W etapie przejściowym zadania CIMIC będą sprowadzały się do pomocy władzom cywilnym w działaniu bez sił NATO poprzez: zaprzestanie pełnienia wszelkich funkcji, które nie są już potrzebne; wykonanie planów dotyczących przeniesienia obowiązków i funkcji na podmioty cywilne; ostateczne przekazanie funkcji i obowiązków odpowiednim upoważnionym podmiotom cywilnym w najbardziej płynny sposób [AJP-3.4.9 2013, ss. 4/11–4/13].

Podsumowanie

Współpraca cywilno-wojskowa w NATO może być realizowana we wszystkich rodzajach prowadzonych operacji, zgodnie z określonymi w dokumentach doktrynalnych zasadami i zadaniami, które zmieniły się w ostatnich latach głównie w wyniku zmian podejścia do prowadzenia operacji wojskowych NATO, nazwanego wszechstronnym (kompleksowym) podejściem (*comprehensive approach*). Obecnie dokumentem doktrynalnym w NATO dotyczącym współpracy cywilno-wojskowej, uwzględniającym to nowe kompleksowe podejście jest doktryna CIMIC AJP-3.4.9, w której omawiane w niniejszym artykule zasady i zadania CIMIC przedstawiono w nowym ujęciu, bez podziału na grupy oraz rodzaje operacji, jak to miało miejsce we wcześniejszych doktrynach CIMIC AJP-9 i DD/9. Należy jednak podkreślić, że ten nowy sposób podejścia nie zmienił radykalnie istoty zasad i charakteru zadań współpracy cywilno-wojskowej w NATO.

Bibliografia

AJP-3.4.9 Allied Joint Doctrine For Civil-Military Cooperation (2013), NATO Standardization Agency (NSA).

AJP-9 NATO Civil-Military Co-Operation (CIMIC) Doctrine (2003), NATO Standardization Agency (NSA).

Antczak A., Elak L. (2009), *Żołnierze CIMIC i oficerowie prasowi w operacjach międzynarodowych – wybrane aspekty*, AON, Warszawa.

Cieślarczyk M., Chojnacki M., Radomyski A. (2003), *Współpraca cywilnowojskowa (CIMIC) w Siłach Zbrojnych (SZ) RP (CIVIL-MILITARY COOPERATION)*, AON, Warszawa.

CIMIC Field Handbook, Civil – Military Cooperation Centre of Excellence (2016), 4th edition, Netherlands.

Doktryna Współpracy Cywilno-Wojskowej Sił Zbrojnych RP DD/9 (2004), MON, Warszawa.

Jakubczak R. (2003) (red.), *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP. Podręcznik dla studentek i studentów*, Bellona, Warszawa.

MC 411/1 NATO Military Policy on Civil-Military Co-operation (2002), NATO International Military Staff [online], <https://www.nato.int/ims/docu/mc411-1-e.htm>.

Panek B. (2005), *Wybrane problemy współpracy cywilno-wojskowej na poziomie operacyjnym*, AON, Warszawa.

Zbiór dokumentów normatywnych NATO w zakresie CIMIC (2003), DWLiOP, Warszawa.

